

ZAKON O PRAVOBRANITELJU ZA DJECU: KORAK NAPRIJED U POŠTIVANJU I PROMICANJU DJEČJIH PRAVA

U lipnju 1993. godine Hrvatska je, usvajanjem Zakona o pravobranitelju za djecu (Narodne novine, br. 96/2003.), postala dijelom kruga zemalja u kojima djeluje neovisna institucija koja štiti, prati i promiče prava i interese djece. Hrvatski je sabor u travnju 2000. godine donio zaključak kojim se Vladi preporučilo pripremanje zakonskih i financijskih pretpostavki za uspostavu ove institucije. Već se tada naglasilo da je to u skladu s Konvencijom o pravima djeteta Ujedinjenih naroda te Preporukom Vijeća Europe (br. 1460/ 2000.). Naime, Konvencija o pravima djeteta obvezuje sve države-stranke, pa tako i Hrvatsku od 1991. godine, na poduzimanje svih odgovarajućih zakonodavnih, upravnih i drugih mjera za primjenu prava njome priznatih. Preporukom Vijeća Europe traži se pak osnivanje posebnog tijela za zaštitu i promicanje prava djece.

Nakon opsežnih priprema i rasprava, ustrojen je neovisan ured pravobranitelja za djecu, što se smatra jamstvom dovoljne razine usredotočenosti na promicanje i zaštitu dobrobiti djece, jamstvom samostalnosti i neovisnosti, ali i izvršavanja nadzornih funkcija ureda pravobranitelja. Vrlo je vrijedna odredba zakona po kojoj pravobranitelju za djecu nitko ne smije davati upute i naloge u njegovu radu.

Pravobraniteljem se može imenovati osoba koja ima najmanje 10 godina radnog iskustva, te koja je po svojim osobnim zalaganjima javnosti poznata u području promicanja i zaštite prava djeteta. Na prijedlog Vlade, pravobranitelja imenuje i razrješava Hrvatski sabor. Njega i njegova dva zamjenika imenuje se na vrijeme od osam godina, uz mogućnost ponovnog imenovanja, čime se nastoji osigurati kontinuitet i neometanost njihova rada političkim prilikama.

Štoviše, oni ne smiju pripadati niti jednoj političkoj stranci niti sudjelovati u političkim aktivnostima.

Sukladno novome zakonu, osnovna je zadaća pravobranitelja za djecu zaštita, praćenje i promicanje prava i interesa djece na temelju Ustava Republike Hrvatske, te međunarodnih ugovora i zakona. Ovlasti pravobranitelja postavljene su vrlo široko, tek su primjerice nabrojane u zakonu. Ukratko ćemo se osvrnuti na one koje smatramo najvažnijima. Pravobranitelj prati usklađenost propisa s odredbama najvažnijih dokumenata koji se odnose na zaštitu prava i interesa djece, kao što su Ustav i Konvencija o pravima djeteta, te prati izvršavanje obveza koje iz tih dokumenata proizlaze. Također, prati primjenu svih propisa koji se odnose na zaštitu prava i interesa djece, prati povrede pojedinačnih prava djece, te proučava opće pojave i načine povreda prava i interesa djece.

U obavljanju poslova iz svoga djelokruga, pravobranitelj je ovlašten upozoravati, predlagati i davati preporuke. Ovo je načelo konkretizirano i normom prema kojoj je on ovlašten nadležnim tijelima uprave i samouprave te pravnim i fizičkim osobama predlagati poduzimanje mjera za sprečavanje štetnih djelovanja koja ugrožavaju prava i interese djece, kao i zahtijevati izvješća o poduzetim mjerama. Vrijedno je istaknuti da su svi dužni surađivati s pravobraniteljem, uključujući i osiguranu dostupnost i uvid u sve podatke, informacije i akte koji se odnose na prava i zaštitu djece, bez obzira na stupanj tajnosti. Posebna vrijednost Zakona o pravobranitelju za djecu jest i uspostava nadzornog mehanizma, odnosno mehanizma svojevrstnih sankcija, budući da u slučaju da nadležna tijela ne odgovore na njegove zahtjeve, on će o tome obavijestiti tijela njima nadređena, pa i Vladu Republike Hrvatske, a ponekad i širu javnost.

Pravobranitelj također može zatražiti stručnu pomoć znanstvenih i stručnih osoba

i ustanova u čijem su djelokrugu istraživanja zaštita, skrb, razvitak i prava djece, koji su mu dužni tu pomoć pružiti. Sve su navedene ovlasti, čini se, vođene idejom koja je u srpnju ove godine prvi put izričito navedena u novom Obiteljskom zakonu (Narodne novine, br. 116/2003.), sukladno kojoj su sva nadležna tijela koja djeluju u području obiteljskopравnih odnosa dužna međusobno surađivati. Ukoliko utvrdi kršenje djetetovih prava, pravobranitelj je dužan odmah podnijeti prijavu državnom odvjetništvu, upozoriti centar za socijalnu skrb, te predložiti mjere za zaštitu prava i interesa djeteta. Na taj je način još jednom istaknuta njegova povećana odgovornost. Naime, prema Obiteljskom zakonu, svatko je dužan o takvim situacijama obavijestiti centar za socijalnu skrb, a dužnost je pravobranitelja podnijeti i prijavu. Dostupnost njegova rada odražava se i u normi da svatko ima pravo pravobranitelju za djecu podnijeti prijedlog za razmatranje pitanja od značaja za zaštitu prava i interesa djece, koji će obavijestiti podnositelja o aktivnostima poduzetima povodom njegova prijedloga.

Izuzetno se značajnim čine i odredbe sukladno kojima pravobranitelj za djecu upozna je i savjetuje djecu o načinu ostvarivanja i zaštite njihovih prava i interesa. On surađuje s djecom, potiče djecu na izjašnjavanje i uvažava njihovo mišljenje, inicira i sudjeluje u javnim aktivnostima usmjerenima na poboljšanje položaja djece, te predlaže mjere za povećanje utjecaja djece u društvu. Vjerujemo da se valja složiti s tvrdnjom iznesenom tijekom postupka usvajanja zakona, sukladno kojoj je mogućnost pravobranitelja da se izravno predstavlja djeci te njegova prisutnost u njihovim životima, gotovo jednaka promicanju prava djeteta.

Pravobranitelj za djecu ne može biti pozvan na odgovornost, pritvoren ili kažnjen za izraženo mišljenje i poduzete radnje u okviru svoga djelokruga rada, osim ako se radi o kršenju zakona koje predstavlja

kazneno djelo. O svome radu on podnosi godišnje izvješće Hrvatskom saboru, a ima pravo podnijeti i posebna izvješća kada to ocijeni potrebnim. Također je ovlašten obavještavati javnost o stanju prava djece, pri čemu smatramo da bi mediji mogli biti izuzetno značajna pomoć u promicanju značenja ljudskih prava uopće.

Umjesto zaključka, podsjetili bismo da je pravobranitelj za djecu prije svega neovisno tijelo, sa zadaćom zaštite i promicanja prava djece. Njegova moć proizlazi ne samo iz propisa o njegovim ovlastima već i iz njegova položaja i ugleda u društvu. U svom radu on mora biti dostupan i pristupačan svima te surađivati sa svim nadležnim tijelima. Odgovoran je Saboru, koji ga je i imenovao na tako odgovornu dužnost, ali svakako, a možda ponekad i prije svega, i građanima iz čijih potreba i zahtjeva proizlazi svrha njihova rada. Za nadati se da će rad pravobranitelja za djecu u Hrvatskoj u cijelosti ostvariti navedene, vrlo visoke kriterije.

Irena Majstorović

NACIONALNA STRATEGIJA JEDINSTVENE POLITIKE ZA OSOBE S INVALIDITETOM OD 2003. DO 2006. GODINE

Vlada Republike Hrvatske donijela je Nacionalnu strategiju jedinstvene politike za osobe s invaliditetom od 2003. do 2006. (Narodne novine, br. 13/2003.).

Strategija se odnosi na sve osobe s invaliditetom bez obzira na uvjete i okolnosti nastanka oštećenja. Ona obuhvaća kratak prikaz postojećeg stanja te program djelovanja za budućnost, na raznim područjima značajnima za osobe s invaliditetom. Nacio-